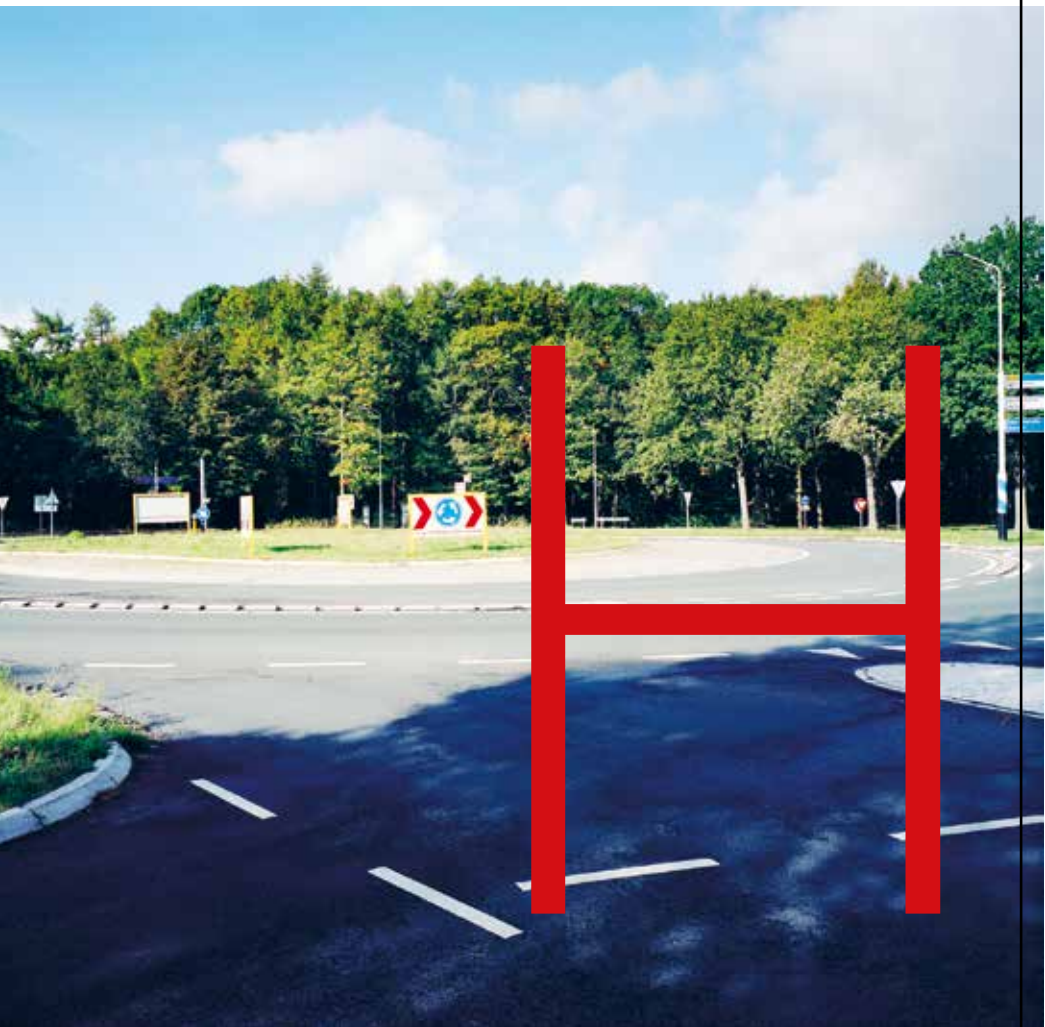

Kunst in Huis ter

02.05

Zeven bij zeven bij zeven

Plaats

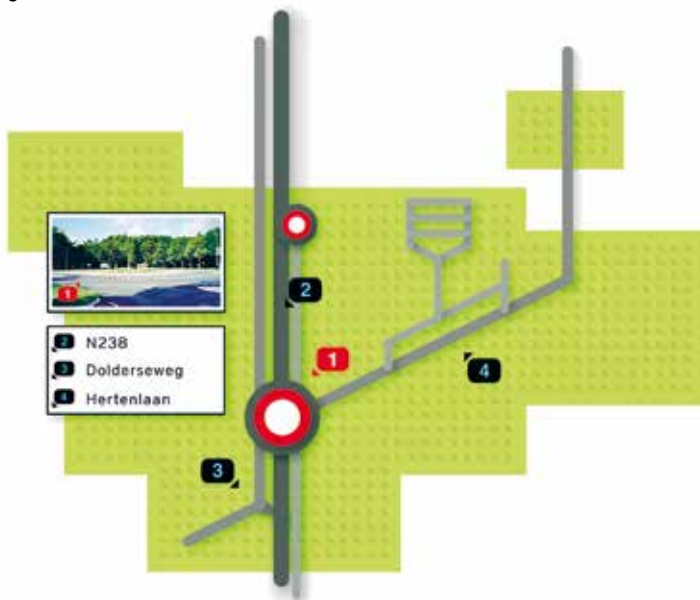
Huis ter Heide (Zeist) – Kruising van de N238 en de Hertenlaan

Prioriteit binnen RotondeLab

- › 2010

Gebied

- › De N238 loopt door een bosrijk gebied dat op zeer verschillende manieren wordt gebruikt. Er liggen twee dorpen (Huis ter Heide en het chique Bosch en Duin), vier industrieterreinen waarvan één direct aan de rotonde (leverancier van kantoorartikelen Overtoom) en drie inrichtingen. Op wat verspreide villa's na is hiervan echter niets te zien.
- › Pal ten oosten van de rotonde ligt de onlangs gesloten Vliegbasis Soesterberg, deze ligt met haar rug naar de N238. In de zomer van 2009 is het *Ruimtelijk plan Vliegbasis Soesterberg* vastgesteld en daarin wordt de dunne groen schil tussen de weg en de vliegbasis gehandhaafd als groene corridor voor bosgebonden diersoorten. Ook in de toekomst komt er dus geen relatie tussen de rotonde en de vliegbasis.

Rotonde

- › De ventwegen en fietspaden zijn ruim bemeten en met bomenrijen omzoomd. Dit geeft de N238 een voorname uitstraling.
- › Het afwerkingsniveau van de splinternieuwe turborotonde is hoog. Zo zijn de betonnen randen van het middeneiland zeer vlak en bestaan de rijbaanscheidingen uit fraai geribbelde betonnen elementen.
- › De zorgvuldige afwerking geldt ook de aan- en afvoerwegen. Slechts hier en daar heeft de wegbeheerder steekjes laten vallen, zoals de lelijke klinkers bij de bochten in het fietspad en de vier plastic paaltjes om de afvoerput voor het hemelwater.
- › Enige echte minpunt is de stortvloed aan borden en bordjes, met als grootste storende elementen de vier borden op het middeneiland (model D01_BB12r).

Overwegingen

- › Hoewel de N238 en de rotonde door de snelweg van Zeist zijn afgesneden, horen ze qua sfeer en uitstraling wel degelijk bij deze gemeente.
- › Zeist is een kunstminnende gemeente met maar liefst 36 beelden in de openbare ruimte. Er staan vier kunstwerken op rotondes, waarbij het beeld van Gerard Höweler opvalt door de sterke maatvoering en het dynamische karakter bij omcirkeling. Op onnadrukkelijke wijze haalt het granieten beeld het doorzicht uit de rotonde en heeft daarmee de plaatsing van rotondeborden op het middeneiland overbodig gemaakt.
- › Kunstopdrachten in de openbare ruimte gaan vaak gebukt onder een grote tweeslachtigheid. Enerzijds wordt van de kunstenaar autonomie verwacht die tot een 'echt' kunstwerk leidt, anderzijds wil de opdrachtgever tijdens het ontwerpproces invloed uitoefenen om te voorkomen dat het kunstwerk na plaatsing irritatie opwekt of niet begrepen wordt. In zulke gevallen leidt de opdracht niet tot kunst, maar tot decoratie.

Door het enigszins elitaire karakter van de bevolking is het in Zeist wel mogelijk om een echte kunstopdracht te verstrekken, daarvan getuigt de beeldenroute *Over de liefde* die hier op aangeven van Wim Korvinus tot stand is gebracht. Wel is gezien de aanwezigheid van veel antroposofen enige terughoudendheid aan te raden bij het gebruik van aanstootgevende symboliek.

Rotonde Verlengde Slotlaan, beeld van Gertrud Höweler

Aanbeveling 1

- › Versterk de prachtige vorm van de rotonde door zoveel mogelijk borden weg te halen, verwijder in ieder geval de borden van het middeneiland. Haal vervolgens het doorzicht uit de N238 door – in aansluiting op de kunsttraditie van Zeist – een groot beeld in het midden te zetten. Een indicatie van de afmetingen is 7 x 7 x 7 meter.

Aanbeveling 2

- › Op de ventweg ligt een perfect ronde keerlus die vanaf de N23 goed zichtbaar is. Plaats op deze mini-rotonde een tweede, kleiner beeld bij wijze van vooraankondiging.

Inschakelen

- › Kunstenaar, met een sterke voorkeur voor Tom Claassen.

Praktisch

- › Het werk van kunstenaar Tom Claassen wordt in Nederland zowel door kunstkenner als door het grote publiek hoog gewaardeerd. Hoewel hij vaak herkenbare, aabare beesten maakt, is zijn streven veel abstracter: 'Hoe vul je als beeldhouwer een ruimte zonder dat het opvalt dat het vulling is?'
- › Een beest behoort dus tot de mogelijkheden, maar gezien de ambities van Zeist op het vlak van de kunst verdient een experimenteler beeld de voorkeur.

Reactie afdeling Mobiliteit provincie Utrecht

- › De bebording uit het Reglement verkeersregels en verkeerstekens (RVV) is wettelijk verplicht. De wegbeheerder (dat is dus de provincie) moet een standpunt innemen en motiveren dat zij het verantwoord vindt om af te wijken van het RVV. Zie ook de reactie bij De leegte van R. (pagina 210 en 211).
- › Of de storende elementen (plastic paaltjes en klinkers) verwijderd kunnen worden, wordt spoedig onderzocht.

Referentiebeelden

- › De olifanten van Tom Claassen aan de A6 bij Almere.
- › Het beeld van Gerard Höweler op de rotonde Verlengde Slotlaan-Lindenlaan.

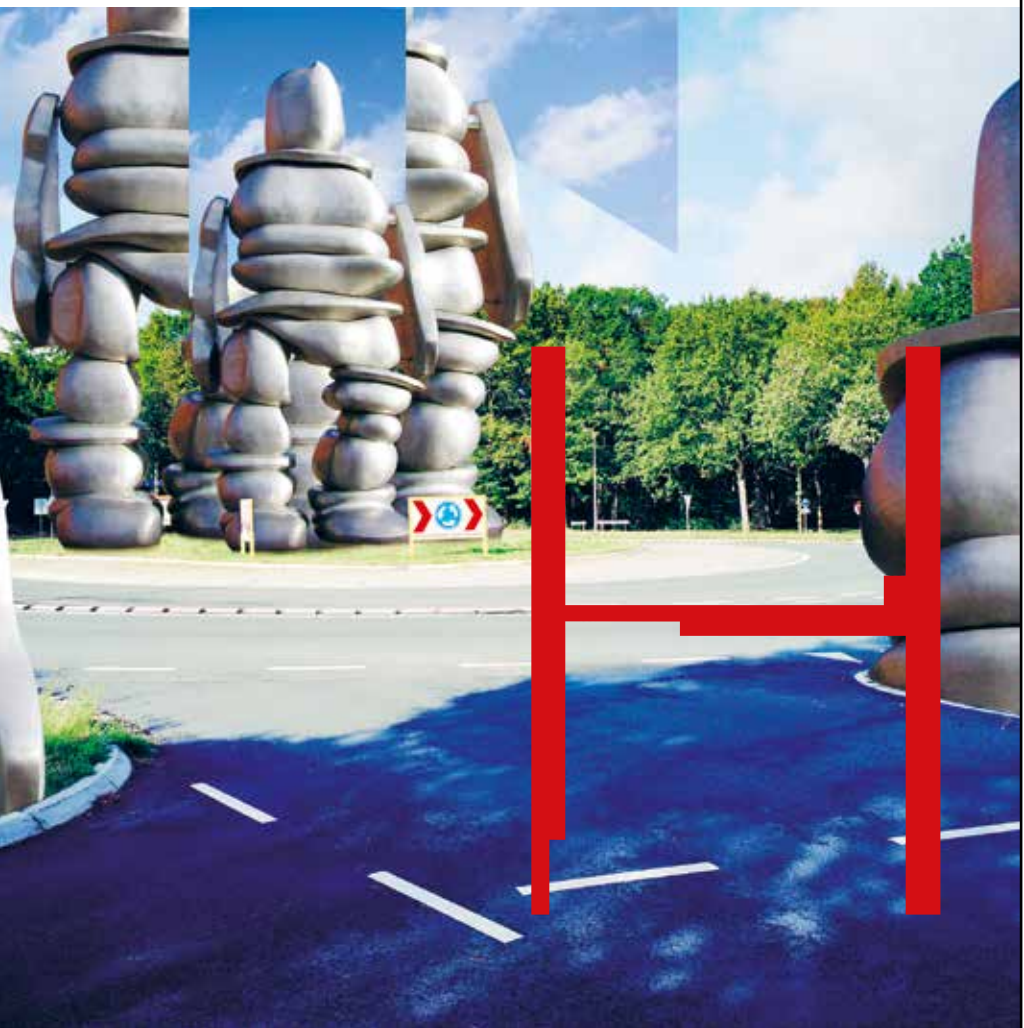
Beeld: vrij naar Tom Claassen

Kunst in Huis ter

REPORTAGE
02.05

Kunst in Huis ter H.

'Hoe ziet de ideale rotonde eruit?' Om deze vraag te beantwoorden stuurde de provincie Utrecht het Rotondologisch Genootschap op pad. En zo togen Van den Boomen en Jonker naar Huis ter H. om plannen te maken voor de splinternieuwe turborotonde op de N238 (Dolderseweg). Daar aangekomen vielen hun monden open, nooit eerder hadden ze zo'n mooie rotonde gezien.

Over de liefde heet het boek waarmee Jonker enthousiast aan komt zetten: 'Kijk, het gaat over de kunstwerken van Z.' 'Ja, en?' wil Van den Boomen weten, 'de rotonde ligt toch niet in Z., maar aan de andere kant van de A28, net voorbij Huis ter H.' Jonker gnuift: 'Ben jij nou journalist? Huis ter H. valt onder de gemeente Z.' Van den Boomen, een beetje vals: 'O, gaan we formeel doen. Dit is een provinciaal project, we hebben dus geen fluit te maken met gemeentelijke indelingen. En weet je wel wat er in Huis ter H. zit? De Dienst Verkeer en Vervoer van de provincie Utrecht. Onze opdrachtgever, weet je nog?' Jonker krijgt wel zin in dit spelletje vliegen afvangen: 'Ten eerste: we zijn twee maanden geleden overgegaan naar de gedeputeerde Cultuur. Ten tweede: die ambtenaren zien dat ding vanuit hun kantoor niet eens staan en om vijf uur nemen ze de snelweg naar huis. En ten derde: sinds wanneer laat jij je oren hangen naar de geldschietter?' Van den Boomen geeft zich, vooral door dat laatste argument, gewonnen: 'Oké, laat maar zien dat boekje.'

Langzaam rijden Jonker en Van den Boomen de Slotlaan van Z. af. Zeven beelden zijn hier rond de millenniumwisseling neergezet, volgens het masterplan van Wim Korvinus die zich liet inspireren door de zeven stadia van de liefde uit het essay *De l'amour* van Stendhal.

Het derde beeld blijkt warempel op een rotonde te staan: een tak op pootjes, bezaaid met stukjes glas. Jonker zet een hand in de zij en reciteert een strofe uit Stendhal: 'In Salzburg gooien mensen 's winters een kale boomtak in de verlaten schachten van de zoutmijnen; twee of drie maanden

later halen zij hem naar boven bedekt met een laag schitterende kristallen; het kleinste twijgje niet groter dan een mezenpootje, is bezet met ontelbare fonkelende diamanten.' Van den Boomen, een beetje zurig: 'Dit gaat dus duidelijk over de kristallisatie van de liefde. Maar bij Stendhal is dat pas het vijfde stadium, waarom staat het dan hier als derde in de reeks?'

Jonker wil beginnen over spijkers op laag water, maar eigenlijk moet hij Van den Boomen wel gelijk geven, want het beeld leunt zwaar op het essay van Stendhal: als je het verhaal niet kent, blijft er weinig van over. En de drie zware palen waarop de tak steunt laten niets over van de illusie van een zwevende tak. Alleen de kleine twijgjes op de rotondeborden en de straatnaambordjes vindt hij wel geinig.

Nog geen vijfhonderd meter verder ligt de volgende rotonde, opnieuw met een kunstwerk. Een klassieker deze keer: een abstract, meer dan manshoog beeld van grijs graniet. Groot en onontkoombaar staat het op het middeneiland en daarmee precies in de as van de boomomzoomde lanen die erop uitkomen. Van welke kant ze ook komen aanrijden, steeds toont het beeld zich anders, maar elke keer is het wel prominent en monumentaal aanwezig.

'Staat prima,' bromt Jonker. 'Ik heb wel eens onaantrekkelijkere manieren gezien om het doorzicht uit de rotonde te halen,' stemt Van den Boomen in. En dan ziet Jonker dat het niet alleen aan het talent van kunstenaar Gerard Höweler ligt dat het zo'n goed beeld is: het beeld staat lekker vrij op een stenen vlakke, er staan geen blauw witte rotondeborden omheen die de aandacht afleiden. En dat het beeld volgens het bege-

leidende boek 'doet denken aan twee menselijke gestalten in een omhelzing', dat nemen Van den Boomen en Jonker graag op de koop toe.

Buiten de route *Over de Liefde* vinden ze in Z. nog meer beelden op rotondes – zoals gestapelde bronzen figuren op een bedje van kiezels – maar de kwaliteit van Höweler zien ze niet meer terug. Op andere plekken vinden ze nog wel fraai werk, want Z. is rijk gezegend met kunst in de openbare ruimte: er staan maar liefst 36 beelden buiten.

Alleen de kant van het dorp aan de andere zijde van de A28 is enigszins liefdeloos bedeed. 'Als we op de rotonde aan die kant nou ook eens een kunstwerk neerzetten en dat dan presenteren als het achtste stadium van de liefde,' geeft Jonker zijn fantasie de vrije loop, 'daar is zelfs veel voor te zeggen want de Verlengde Slotlaan loopt dood op de A28 en dus zou je de Dolderseweg, waaraan onze rotonde ligt, kunnen beschouwen als een voortzetting van de Slotlaan met andere middelen.' Van den Boomen hoeft alleen maar te fronsen om hem de mond te snoeren.

Op de ANWB-wegwijzer die de rotonde aankondigt, zien Van den Boomen en Jonker dat je rechtdoor naar de industrieterreinen Den Dolder, Soest en Fornhese kunt en dat je voor industrieterrein De Eland rechtsaf moet slaan. Ze kunnen zich aan deze lommerrijke tweebaansweg, met ventwegen aan weerszijden, maar moeilijk industrie voorstellen.

Een volgende wegwijzer bericht dat je op de rotonde rechtdoor rijdt: Den Engh (gedragsgestoorde jongeren), Reinaerde (zwakzinnigen) en de Willem Arntszhoeve (psychiatrische patiënten). En wederom is

er niets zichtbaar dat wijst op een rimpeling in deze bosrijke idylle. Ze zien alleen grote, half verscholen landhuizen liggen.

Dan duikt, onmiskenbaar en niet te vermijden, de rotonde zelf op. De rotondeborden schreeuwen je hun kleuren tegemoet: rood! blauw! wit! geel! 'Och ja, we zijn weer thuis,' zucht Jonker, 'typisch zo'n geel RAL 1023 gepoedercoate constructie van aluminium kokerprofiel met daartussen een enkel omgezet bord D1 met een afmeting van 1800x800 mm.' 'Tja, normboekjes,' zegt Van den Boomen berustend, 'en dan hebben we nog geluk dat ze hier model D01_BB12r hebben neergezet en niet D01f_BB18-1r, want die zijn weliswaar wat kleiner, maar met die gele fluorescerende folie krijg je koppijn als je er alleen maar naar kijkt.'

Jonker parkeert op de ventweg en terwijl de regen gestaag neerdaalt, begint Van den Boomen de bordjes te tellen die hij vanuit de auto kan zien. Hij komt tot 96. Als hij tegen Jonker schampert dat het er waarschijnlijk meer dan honderd zijn omdat hij er allicht een paar over het hoofd heeft gezien, legt deze hem het zwijgen op: 'Probeer nou eens door dat woud heen te kijken. Zie je niet hoe prachtig mooi de rotonde zelf is?'

Van den Boomen laat zijn blik over de turborotonde glijden, over het vlakke middeneiland en de brede doorgaande weg, over de ruim bemeten berm en de monumentale bomenrijen. Bewonderend ziet hij hoe gracieus het verkeer wordt afgewikkeld: het rechtsafslaande en rechtdoorgaande verkeer neemt de buitenring, wie naar links wil de binnenring. 'Je hebt gelijk, maar die borden op het middeneiland beginnen er alleen maar harder van te vloeken. Ze moeten weg. Net zoals we in R. hebben voorgesteld.' (Zie pagina 205.)

Als het min of meer droog is stappen ze uit, een rotondoloog kan nu eenmaal niet al zijn observaties vanuit de auto doen. Ze lopen naar het hart van de rotonde en als Jonker ziet hoe zorgvuldig dat is afgewerkt, wordt hij nog opgetogener: 'Moet je kijken hoe mooi rond de betonnen elementen lopen waarmee het middeneiland is afgebiest, en kijk daar, hoe die kleine geribbelde elementjes als verhoogde rijbaanscheidingen functioneren. Hier is overduidelijk een vakman aan het werk geweest.'

'Goed, die borden op het middeneiland laten we dus weghalen,' zegt Van den Boomen nadenkend, 'maar dan zal er toch iets nieuws moeten komen om de automobilisten

te waarschuwen dat ze een rotonde naderen. Die mooie randen en ribbels van jou zullen dan waarschijnlijk weer op de schop moeten. Daar zal het in R. ook op uitdraaien.'

Jonker schudt het hoofd: 'Je gaat te hard. In R. willen we de leegte herstellen, maar hier is het doel de kwaliteit van de rotonde te laten zien, dat is net een tikje anders.' 'Je bedoelt dat er best iets op mag staan, als het maar mooi is, zoals dat beeld van Höweler?' Jonker, met een grijns: 'Maar dan wel wat groter, want dit is geen dorpsstraat zoals de Verlengde Slotlaan, maar een doorgaande provinciale weg. Ik dacht zo'n beetje aan de hoogte van de lantaarnpalen.'

Om de maat van het kunstwerk te bepalen zet Van den Boomen Jonker tegen de lantaarnpaal. 'Je past er ongeveer 3,5 keer in,' schat Van den Boomen, 'hoe lang ben jij eigenlijk, dan kan ik het uitrekenen.' 'Twee meter,' zegt Jonker met een stalen smoel en zo komen ze op een kunstopdracht van zeven bij zeven bij zeven meter. 'Da's ruim driehonderd kuub,' constateert Van den Boomen tevreden.

Op zoek naar een plek om de auto te keren, rijden ze de doodlopende ventweg een stukje af en na driehonderd meter stuiten ze op een perfect ronde keerlus. Vanaf de N238 is deze mini-rotonde goed te zien. Van den Boomen: 'Denk jij wat ik denk?' Jonker, genietend: 'De perfecte plek voor een klein broertje van het grote kunstwerk op de turborotonde.'

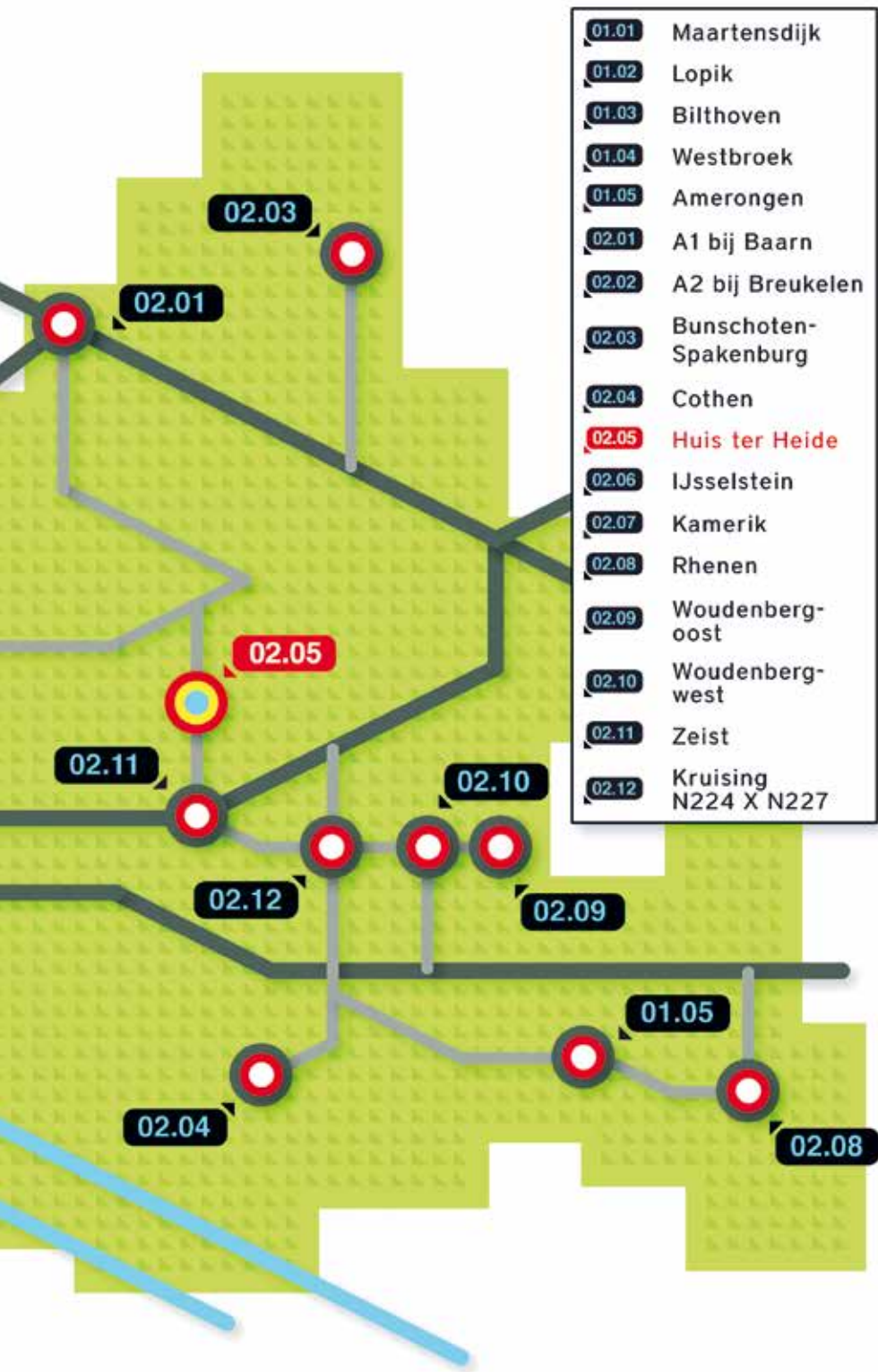
In de auto op de terugweg oppert Van den Boomen de reusachtig polyurethaan drol van Wim T. Schippers op de rotonde te zetten, want die heeft dat ding te koop aangeboden, 'prijs in overleg'. Maar dat vindt Jonker vragen om moeilijkheden: 'Z. is een antroposofisch dorp en daar nemen ze symbolen altijd vrij letterlijk. We moeten een kunstenaar zoeken waar iedereen blij van wordt, van Wim Korvinus tot de werksters die al die landhuizen moeten schoonhouden.'

Terug op het hoofdkantoor komen de kunstboeken op tafel: wie moet de opdracht krijgen? Maar ook: wie wil hem hebben? Een opdracht waarbij alleen eisen worden gesteld aan de afmetingen kan door een kunstenaar immers licht als een belediging worden opgevat.

Namen buitelen over tafel, maar één kunstenaar komt steeds terug: Tom Claassen, gewaardeerd van jong tot oud, van laag

tot hoog en bovendien met veel ervaring in de openbare ruimte en gewend om groot te werken, zie de olifanten aan de A6 bij Almere. 'Maar is zo'n beest van Claassen niet een al te makkelijke keuze,' twijfelt Van den Boomen, die zit te lezen in het boek dat net over de beeldhouwer verscheen, 'er staan al bijna dertig van zijn beelden in Nederland.' 'Maar niet op een rotonde,' kaatst Jonker terug, 'terwijl dat bijna de natuurlijk habitat is voor zo'n beeld. En bovendien: wie zegt dat het een beest moet zijn? Wat dacht je van die verongelukte witte auto van hem, op een rotonde is dat nog educatief ook.'

Met een ruk schuift Van den Boomen zijn stoel naar achteren: 'Moet je horen wat Claassen hier zelf zegt: "Toen ik net begon, voor het paard zeg maar, was ik vooral bezig met ruimte innemen. Met vullen. Dat fascineert me nog steeds: hoe vul je als beeldhouwer een ruimte zonder dat het opvalt dat het vulling is?" Dat is precies wat we willen.' Jonker, die over zijn schouder meekijkt: 'En hier: "Ik wil grote beelden maken, want ik wil dat ze te zien zijn! Dat lukt buiten niet met kleintjes. Maar materie en geld zijn aan elkaar gekoppeld. Dat is altijd een gevecht: hoe maak ik veel en goed, voor zo weinig mogelijk?" Zo'n man kun je met een gerust hart de vrije hand geven.'

- 01.01 Maartensdijk
- 01.02 Lopik
- 01.03 Bilthoven
- 01.04 Westbroek
- 01.05 Amerongen
- 02.01 A1 bij Baarn
- 02.02 A2 bij Breukelen
- 02.03 Bunschoten-Spakenburg
- 02.04 Cothen
- 02.05 **Huis ter Heide**
- 02.06 IJsselstein
- 02.07 Kamerik
- 02.08 Rhenen
- 02.09 Woudenberg-oost
- 02.10 Woudenberg-west
- 02.11 Zeist
- 02.12 Kruising N224 X N227

Kunst in Huis ter H. is een uitgave van het Rotondologisch Genootschap. In opdracht van het RotondeLab van de provincie Utrecht analyseerde het Genootschap in 2009 twaalf provinciale rotondes. De hele reeks bestaat uit:

Bomen aan de A1
Fotogalerie A2
De tuinen van B.S.
De gepensioneerde boom van C.

Kunst in Huis ter H.

De vlaggen van IJ.
De rotondetrommel van K.
De leegte van R.
Klompen in W-oost
Water in W-west
Het bosje van Z.
X. (kruis na)

Eerder verschenen titels:

De zaak A.
De Zweefweg van B.
De kinderen van M.

tekst

Tijs van den Boomen, Amsterdam

grafisch ontwerp en beeld

Peter Jonker, Utrecht

www.rotondelab.nl

www.rotondologie.nl

